

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

AZƏRBAYCAN VƏ İNGİLİS DİLLƏRİNDƏ FEİLİ SİFƏTLƏRİN STRUKTUR-SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

İxtisas: 5714.01 – Müqayisəli-tarixi
və müqayisəli-tipoloji dilçilik

Elm sahəsi: Filologiya

İddiaçı: **Könül Təvəkkül qızı Babayeva**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2024

Dissertasiya işi Naxçıvan Dövlət Universitetinin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kafedrasında yerinə yetirilmişdir

Elmi rəhbərlər:

AMEA-nın müxbir üzvü
filologiya elmləri doktoru, professor
Əbülfəz Aman oğlu Quliyev

filologiya elmləri doktoru, professor
Fikrət Fətiş oğlu Cahangirov

Rəsmi opponətlər:

filologiya elmləri doktoru, professor
Leyla Orxan qızı Vəzirova

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Cəmil Məmmədağa oğlu Babayev

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Şəfiqə Mütəllim qızı Məhərrəmovə

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Bakı Slavyan Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.13 Dissertasiya şurası.

Dissertasiya şurasının
sədri:

filologiya elmləri doktoru, professor
Rəhilə Hüseyn qızı Quliyeva

Dissertasiya şurasının
elmi katibi:

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Suad Arif qızı Əfəndiyeva

Elmi seminarın sədri:

filologiya elmləri doktoru, professor
Tamilə Həsən qızı Məmmədova

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Müasir dövrdə müxtəlif sistemli dillərin müqayisəsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. O cümlədən, müxtəlif sistemli dillərin qrammatik quruluşunun müqayisəli-tipoloji təhlili hər bir dilin tədrisinə və onun qrammatik quruluşunda linqvistik araşdırmaların müəyyənlişməsinə də kömək edir. Bu baxımdan feilin təsriflənməyən forması olan feili sifətin Azərbaycan və ingilis dillərində müqayisəli təhlili böyük maraq doğurur. İndiyə kimi yazılmış qrammatika kitablarında, elmi tədqiqat işlərində Azərbaycan dilində feili sifət ətraflı araşdırılmış, Mirzə Kazımbəy, Həsən Mirzəyev, Yusif Seyidov, Qəzənfər Kazımov, Hadi Mirzəzadə, Əbülfəz Quliyev kimi dilçi alimlərin fikirlərinə istinad edilmişdir. Baxmayaraq ki, feili sifət Azərbaycan dilində geniş tədqiq olunub, lakin onun leksik, qrammatik və semantik xüsusiyyətləri, eləcə də sintaktik funksiyaları və ingilis dili ilə müqayisəli şəkildə təhlili hələ də tədqiqata cəlb olunmamışdır.

Feili sifət Azərbaycan dilində hərtərəfli və geniş araşdırılıb təhlil olunsada, ingilis dili ilə müqayisəli şəkildə zəif tədqiq olunduğuna görə mövzu aktualdır. Bildiyimiz kimi, feillər hər iki dildə özünün leksik-semantik, morfoloji-sintaktik, o cümlədən frazeoloji-fonetik xüsusiyyətlərinin zənginliyi, kateqoriyalarının çoxluğu ilə digər nitq hissələrindən fərqlənir. Hər iki dildə feili sifətlər özünün semantik, struktur zənginliyi ilə səciyyələnir və bu baxımdan Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin müqayisəli şəkildə tədqiq edilməsinə ciddi ehtiyac vardır.

Müasir Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin qarşılıqlı müqayisəsi bir çox cəhətdən mühüm əhəmiyyət daşıyır. İlk öncə, müxtəlif sistemli dillərdə feili sifətlərin mövcud olması, tarixi inkişafı və müqayisəli şəkildə tədqiq olunması hər iki dilin həmin istiqamətdəki qanunauyğunluqlarını müəyyənlişdirməyə kömək edir. İkincisi isə, feili sifətlərin tədqiqi dil nəzəriyyəsi baxımından maraq doğuran əsas səbəbdir, çünki onun tədqiqi feili sifətlərin leksik sistemini semantik inkişaf baxımından ətraflı izah etməyə kömək edir.

Müasir Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin müqayisəli aspektdə tədqiqi də dilçiliyin aktual məsələlərindən

biridir. Belə ki, müqayisəli təhlilin köməyi ilə onların morfoloji, semantik, struktur və sintaktik xüsusiyyətlərinin inkişaf tarixi açıqlır və bu istiqamətdə onların iki müxtəlif sistemli dillərdə ortaq və fərqli cəhətləri işıqlandırılır. Bu da öz növbəsində işin aktuallığını əsaslandırır.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. Dissertasiyanın tədqiqat obyektı Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətdir. Dissertasiyanın tədqiqat predmetini Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin struktur-semantik xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi, onların hər iki dildə fərqli və oxşar cəhətlərinin müəyyən edilməsi məsələləri təşkil edir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Dissertasiyada qarşıya qoyulmuş əsas məqsəd Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin struktur-semantik xüsusiyyətlərini araşdırmaqdan və bir sıra müqayisələr aparmaqdan ibarətdir.

Bunun üçün aşağıdakı vəzifələr müəyyən olunmuşdur:

- Müqayisə olunan dillərdə feili sifətin tədqiqi tarixini araşdırmaq və onun haqqında deyilən fikirləri xronoloji ardıcılıqla nəzərdən keçirərək onlara münasibət bildirmək;

- Müxtəlif sistemli dillər olan Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin dil sistemindəki yerini müəyyənləşdirmək;

- Feili sifət şəkilçilərinin xüsusiyyətlərini, onların Azərbaycan və ingilis dillərində oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırmaq;

- Müasir Azərbaycan dilindəki feili sifətlərin sintaktik funksiyasını, cümlədə rolunu və həmçinin onların ingilis dilinə tərcüməsi yollarını, ifadə vasitələrini, cerund, feili isim və feili bağlama ilə fərqlərini aydınlaşdırmaq;

- Feili sifətin hər iki dildə feil ilə müştərək və fərqli xüsusiyyətlərini müəyyən etmək;

- Feili sifətin sifət ilə müştərək və fərqli xüsusiyyətlərini araşdırmaq;

- Hər iki dildə feili sifətlərdəki hərəkət məzmununu təhlilə cəlb etmək, nümunələr vasitəsilə izahlarını vermək;

- Feili sifətlərdə təsirlilik və təsirsizliyin Azərbaycan və ingilis dillərinin materialları əsasında oxşar və oxşar olmayan cəhətlərini müəyyən etmək;

- Hər iki dildəki feili sifətlərdə tərz, şəxs və növ problemini tədqiq etmək;

- İstər Azərbaycan, istərsə də ingilis dilində feili sifətlərin inkarlıq kateqoriyasının olub, olmamasını müəyyən etmək;

- Feili sifət tərkiblərini təhlil etmək, dilimizə tərcümə üsullarını müəyyən etmək.

Tədqiqat metodları. Dissertasiya işində daha çox dilçiliyin ənənəvi tədqiqat metodlarından: müqayisəli-qarşılaşdırma, təsviri, sistemli təhlil metodlarından istifadə olunmuşdur. Tədqiqatda fərqli dil ailələrinə məxsus bəzi müqayisələrə yol verildiyindən müqayisəli-tutuşdurma metodundan da istifadə olunmuşdur.

Müdafiyə çıxarılan əsas müddəalar. Dissertasiyanın əsas müddəaları aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Azərbaycan dilində feili sifətlər həm feilin, həm də sifətin xüsusiyyətlərini birləşdirdiyi halda, ingilis dilində feili sifətlər bu xüsusiyyətlərdən başqa, həm də zərfin xüsusiyyətlərini daşıyır.

2. Hər iki dildə feili sifətlər sifət kimi əşyanın əlamət və keyfiyyətini bildirir, ismi təyin edir, sifətin suallarına cavab verir.

3. Azərbaycan dilində feili sifətlər sifət kimi isimləşə bilər, lakin ingilis dilində feili sifətlər isimləşdikdə cərənd və ya feili isim funksiyasını daşıyır. İngilis dilində feili sifətlər isimləşə bilmir.

4. Sifətdən fərqli olaraq feili sifətin dərəcələri yoxdur.

5. Hər iki dildə feili sifətlər sifət kimi xəbərlilik şəkilçisi qəbul edə bilər.

6. Müasir Azərbaycan dilində feili sifətin üç zaman forması, bundan fərqli olaraq, ingilis dilində feili sifətin iki zaman forması vardır.

7. Hər iki dildə feili sifətin zaman və növ xüsusiyyətləri var.

8. Müqayisə olunan hər iki dildə feili sifətlər müxtəlif qrammatik şəkilçilərin köməyi ilə düzəlir.

9. Feili sifət şəkilçiləri omonim şəkilçilərdir.

10. Azərbaycan dilində feili sifətlər şəxsə görə dəyişə bilər, buna baxmayaraq ingilis dilində feili sifətlər şəxsə görə dəyişə bilmir.

11. Azərbaycan dilində feili sifətlər inkarda işləyə bilər, ingilis dilində feili sifətlərdə inkarlıq kateqoriyası yoxdur.

12. Feili sifətlər digər sözlərlə birləşərək tərkib əmələ gətirir. Həmin tərkiblər isə cümlədə daşdığı vəzifəyə görə müxtəlif sintaktik funksiyalarda işlənir.

13. Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlər müstəqil nitq hissəsi deyil.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Dissertasiyada Azərbaycan və ingilis dillərinin qrammatik quruluşunda mühüm yer tutan feili sifətin leksik, qrammatik və semantik xüsusiyyətləri, eləcə də sintaktik funksiyaları geniş və sistemli şəkildə tədqiq olunur. Bu tədqiqat işində feili sifət baxımından Azərbaycan dilinin ingilis dili ilə fərqli və oxşar cəhətləri müəyyənləşdirilir. Eləcə də dissertasiyada ilk dəfə olaraq:

- Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifət düzəldən funksional - qrammatik şəkildə geniş müqayisəli təhlili verilmişdir.

- Müxtəlif sistemli dillərə məxsus feili sifətlərin dildəki yeri, mövqeyi müəyyənləşdirilmişdir.

- Eyni zamanda feili sifətlərin tipoloji cəhətləri təhlil edilmiş, onların ümumi və fərqli əlamətləri aşkara çıxarılmışdır. tədqiqat

Həmçinin tədqiqat işində işlənmiş feili sifət düzəldən şəkildə digər şəkildə ilə omonimliyi, feili sifətləri məsdər, cerund və feili bağlamadan fərqləndirən əsaslı sübutlar, feili sifətlərin cümlədə yalnız təyin deyil, digər sintaktik funksiyalarda işləmə bilməsi, feili sifətin feildən düzələn sifətlər və feili isimdən fərqləndirilməsi qaydası, feili sifət tərkiblərinin tərcümə zamanı yaratdığı çətinliklərin həlli yollarına aydınlıq gətirilməsi də dissertasiya işinin başlıca yenilikləri hesab edilə bilər.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Dissertasiya Azərbaycan dilçiliyi tarixində yeni bir dil materialının müqayisəli öyrənilməsi baxımından önəmlidir. Digər tərəfdən, alınan nəticələrdən morfologiya istiqamətində müqayisə tipli tədqiqatlarda və elmi əsərlərin yazılmasında istifadə oluna bilər. İlk dəfə olaraq hər iki dildə feili sifətlərin struktur semantik cəhətdən oxşar və fərqli xüsusiyyətlərini öyrənərək təsnif etmək işin nəzəri əhəmiyyətini şərtləndirir. Sözü gedən dillərin poeziyalarından istifadə olunan bədii nümunələrdə feili sifətlərin işlənmə yerləri və tərcümə zamanı iki dil arasında yaranan mümkün oxşar və fərqli xüsusiyyətlərin tədqiqatı

işin nəzəri əhəmiyyətini daha da artırır. Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti isə onun əsas müddəalarının Azərbaycan və ingilis dili ilə bağlı müqayisəli-tipoloji dilçilik və qrammatika dərsliklərinə daxil edilməklə tədris oluna bilməsidir. O cümlədən, dissertasiya işi mühazirə, seminar və praktik dərslərin keçirilməsi üçün də əhəmiyyətlidir.

Aprobasiya və tətbiqi. Tədqiqatın əsas müddəaları və araşdırma əsasında əldə edilmiş nəticələr Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən respublikamızda və xaricdə tövsiyyə edilən jurnallarda dərc edilmiş məqalələrdə öz əksini tapmış, habelə tədqiqat işinin mövzusu ilə bağlı 6 beynəlxalq və respublika səviyyəli müxtəlif elmi konfranslarda məruzələr edilmişdir. Dissertasiya işi ilə əlaqədar xaricdə üç məqalə və iki konfrans materialı daxil olmaqla ümumilikdə 14 məqalə dərc olunub.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı: Dissertasiya işi Naxçıvan Dövlət Universitetinin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi və işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya giriş, 3 fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Giriş 7 səhifə - 11628 işarədən, I fəsil 41 səhifə - 63734 işarədən, II fəsil 45 səhifə - 64994 işarədən, III fəsil 39 səhifə - 56394 işarədən, nəticə 4 səhifə - 5584 işarədən, istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı 12 səhifədən ibarətdir. İşin ümumi həcmi 152 səhifə - 202256 işarədir.

TƏDQIQATIN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiyanın “**Giriş**” hissəsində mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi, tədqiqatın məqsədi və vəzifələri, tədqiqatın metodları, müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar, tədqiqatın elmi yeniliyi, tədqiqatın nəzəri və praktik əhəmiyyəti, aprobasiya və tətbiqi, dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı haqqında məlumat verilir.

Dissertasiyanın I fəslində “**Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərə dair nəzəri məsələlər və feili sifət şəkilçiləri**” adlanır. Bu fəsilə feili sifətlərin tədqiqat tarixi və onun haqqında mübahisəli bir sıra məsələlər öz əksini tapmışdır. Qeyd olunmuşdur ki, hər iki dildə

feili sifətin həm feilin, həm də sifətin xüsusiyyətlərinə malik olması fikir müxtəlifliyinə səbəb olmuşdur. Feili sifətlər gah feil bölməsinə, gah da sifət bölməsinə aid edilmiş, bəzən isə müstəqil bir nitq hissəsi kimi təsnif olunmuşdur. Fikrimizcə, feili sifətlər müstəqil nitq hissəsi ola bilməz. Çünki müstəqil nitq hissəsinə aid olan sözlərin nitq hissəsi semantikasındadır və cümlədə müvafiq funksiyası mövcuddur, lakin feili sifətlərdə bu xüsusiyyət mövcud deyil. Həmçinin nitq hissəsinə aid olan sözlərin şəkildələri leksik-qrammatik şəkildədir, feili sifət şəkildələri isə funksional-qrammatik şəkildədir.

I fəslin “**Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin nəzəri məsələləri**” adlı birinci paragrafında göstərilir ki, feili sifətlər özündə feil və sifət xüsusiyyəti daşıyan mürəkkəb törəmədir. İki müxtəlif nitq hissəsinə yanaşdığına görə, feili sifət sintaktik funksiyası cəhətdən tez uyğunlaşandır. İstər Azərbaycan dilində, istərsə də ingilis dilində feili sifətlərin öyrənilməsinə və araşdırılmasına çoxlu elmi tədqiqatlar cəlb olunmuş, hər iki dilin qrammatikasında feili sifətlərə xüsusi bölmələr ayrılmışdır.

Feili sifətin keçid vəziyyətini ilk dəfə qeyd edənlərdən biri də V.Boqoroditski olmuşdur. Dilçi alimlərdən A.Troyanski, A.Borovkov, M.Lomonosov feili sifətin müstəqil nitq hissəsi olduğunu söyləmiş, müqayisəli-tarixi dilçiliyin nümayəndələrindən A.Vostokov feili sifətləri sifətlərə aid etmiş, M.Kazımbəy, İ.Meşşaninov, B.Xəlilov isə feili sifətləri feil bəhsi daxilində öyrənmişlər. V.Vinoqradov isə feili sifətləri hibrid nitq hissəsi adlandırmışdır.

İ.Meşşaninov öz kitabında feili sifətin hansı nitq hissəsinə aid olması ilə bağlı bir sıra fikirlər irəli sürmüşdür. Belə ki, o, *feili sifəti çox qədim bir dil forması adlandırmış və onun feil forması olduğunu, hətta bir çox xüsusiyyətinə görə feilləri qabaqladığını da qeyd etmişdir*¹.

V.Q.Admoninin fikrincə, “feili sifət” dil hadisələrindən biridir və onun statusu haqqında müzakirələr hələ də davam edir. *O, feili sifəti “Sinkretik” nitq hissəsi kimi şərh edir.*²

---

¹ Мещанинов, И.И Члены предложения и части речи / И.Мещанинов. И. Ленинград: Наука, – 1978. – 137 с.

² Admony, B. “Field nature of parts of speech Questions of parts of speech.” On different language types of schools. – 1968. – 345 p.

O.Esperson isə feili sifəti sifət kateqoriyasına aid edir, o, qeyd edir ki, *“İngilis dilində feili sifət mənşəyinə görə bir sifətdir. Və onlar feillərdən əmələ gəlir”*³.

Görkəmli dilçi alim Buludxan Xəlilov feili sifəti feil bəhsinə aid edir, feili sifətlərin də zaman məzmunu olduğunu və bu xüsusiyyətlərin şəkilçilərdə özünü göstərdiyini bildirərək yazır: *“-asi², -acaq², -mal² feili sifət şəkilçiləri gələcək zaman məzmununu bildirir. -dıq⁴, -miş⁴ feili sifət şəkilçiləri keçmiş zaman məzmunlu olur. -an², -ar², -maz² şəkilçiləri isə ümumi zaman məzmununu bildirir”*⁴.

Rus dilçilərindən İ.İvanova və V.Burlakovanın feili sifətlərə aid irəli sürdükləri tərifdə bir qədər fərqlilik özünü göstərir. Maraqlıdır ki, həmin tərifdə feili sifətin nitq hissələrindən sifət və zərfə yaxınlığı nəzər nöqtəsinə çəkilmişdir: *“Feili sifət mənə etibarilə sifət və zərfə yaxın olan şəxssiz bir feil formasıdır, feili sifət bir obyektin və ya hərəkətin yerinə yetirilən və ya həyata keçirilmiş hərəkətə görə ortaya çıxan bir xüsusiyyətini ifadə edir”*⁵.

Bəzi feili sifət ilə bağlı təriflərə və dilçi alimlərimizin fikirlərinə nəzər salaq: Məhərrəm Ergin *“Türk dil bilgisi”* adlı əsərində *“Feili sifət”* mövzusunda *“Zaman və hərəkət anlayışını qoruyub saxlayan, lakin isim kimi işlənən feil formasıdır”* deyir⁶.

“Müasir Azərbaycan dili” adlı dərs vəsaitinin II hissəsində Gülarə Abdullayeva feili sifətə belə tərif vermişdir. *“Əşyanın hərəkətlə bağlı əlamətini bildirən təsriflənməyən feil formasına feili sifət deyilir”*⁷. Göstərilən dərs vəsaitində müəllif feili sifəti feilin bir bölməsinə aid etmiş və semantikasında hərəkət məzmununu daşdığını vurğulamışdır.

---

³ Otto, J. The Philosophy of Grammar / Jespersen Otto. University of Chicago Press, - New edition. – 1992. -p.96

⁴ Xəlilov, B.Ə. Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası. I hissə. / B.Xəlilov. – Bakı: – 2000. - s. 261

⁵ Иванова, И.П. Теоретическая грамматика современного английского языка. Учебник / И.П.Иванова, В.В.Бурлакова, Г.Г. Почепцов –1981. - с.84

⁶ Ergin, M. Türk Dil Bilgisi / Muharrem Ergin. – İstanbul: Bayrak Yayımları, – 2009. – s.334

⁷ Abdullayeva, G. Müasir Azərbaycan dili. II hissə (morfolojiya, sintaksis) / G. Abdullayeva. – Bakı: Elm və təhsil, – 2013. - s.84

İngilis dilinin tədqiqi ilə məşğul olan dilçi alim Mark Aronoff feili sifətin sifət kateqoriyasına daha yaxın olduğunu qeyd etmişdir: *“Bir çox dillərdə feili sifətlərin sifət olması xüsusilə aydın görünür; məsələn, onlar təkcə isimləri dəyişdirmirlər, həm də isimlər ilə say, cinsi və ya hal baxımından uzlaşırlar (bu isə feillərə xas əlamət deyil)”*⁸. Aronoff feili sifətlərin cümlələrdəki sintaktik və semantik rollarını araşdırmış, feili sifətlərin sifət kimi necə işləndiyini, isimləri dəyişdirərək onlar haqqında əlavə məlumat verdiyini aşkarlamışdır.

“Feili sifət şəkilçilərinin xüsusiyyətləri” adlı ikinci paraqrafda hər iki dildə feili sifət düzəldən şəkilçilərdən bəhs olunur. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, feili sifət şəkilçiləri bəzən sözdüzəldici leksik şəkilçi, bəzən isə formadüzəldici qrammatik şəkilçi adlandırılır.

Məsələn bəzi tədqiqatçılar İ.Pavlov feili sifət şəkilçilərini qrammatik şəkilçilərə, yəni formadüzəldici şəkilçilər sinfinə aid edirlər.

Fikrimizcə, feili sifət şəkilçiləri daha çox qrammatik şəkilçilərdir, yəni yalnızca sözün kökünə əlavə olunaraq formanı dəyişir, amma sözün əsl mənasını özündə saxlayır, yeni bir söz əmələ gətirmir.

Məsələn: Azərbaycan dilində *gülmək* feilinə “-ən” feili sifət düzəldən şəkilçi əlavə olunur və *gülən* feili sifəti yaranır. Göründüyü kimi hər iki sözün kökü gülməkdir, baxmayaraq formaca söz dəyişir, amma əsas məna olduğu kimi qalır.

Müasir Azərbaycan dilində feili sifət düzəldən şəkilçilər işlənmə tezliyindən asılı olaraq məhsuldar və qeyri-məhsuldar olmaqla iki yerə ayrılır. Məhsuldar şəkilçilər bunlardır: -an, -ən, -acaq -əcək, -mış, -miş, -muş, -müş, -dıq, -dik, -duq, -dük. Bu şəkilçilər daha geniş imkanlara malikdir. Feili sifət düzəltməkdə qeyri-məhsuldar olan şəkilçilər isə bunlardır: -ası, -əsi, -malı, -məli, -ar, -ər, -maz, -məz.

-an, -ən: ağlayan uşaq, döyünən ürək və s. bu şəkilçi vasitəsi ilə indiki zaman mənalı feili sifətlər düzəldilir. Və ingilis dilinə

---

⁸ Mark, A. The Handbook of Linguistics / Aronoff Mark, Janie Rees-Miller. - Blackwell Publishing Ltd, - 2003. - p.234

indiki zaman feili sifət (Participle I) kimi tərcümə olunur. İngilis dilində onun ekvivalenti –ing şəkilçisidir. Məsələn:

-Mənə və gürcü xristianı *olan*, çəngəl-bıçaqla yemək *yeyən*, gülər gözləri *olan*, incə və ətirli ipək corablar *geyən* Ninoya da qoy bu imkanı versin!⁹

Azərbaycan dilində feili sifət düzəldən şəkilçilərdən fərqli olaraq ingilis dilində feili sifət düzəldən məhsuldar şəkilçilər say baxımından azlıq təşkil edir. İngilis dilində feili sifət yarada bilən bəzi ümumi şəkilçilər bunlardır:

-ing: talking, swimming

-ed: baked, loved, excited,

-en: driven, taken, fallen

-t: felt, dealt, slept

-ate: educated, animated, captivated

-ized: prioritized, criticized, analyzed

Qeyd etmək yerinə düşər ki, ingilis dilində feili sifət düzəldən qeyri-məhsuldar şəkilçilər kəmiyyət etibarını ilə feili sifət düzəldən məhsuldar şəkilçilərdən daha çoxdur. İngilis dilində feili sifət düzəldən məhsuldar şəkilçilər aşağıdakılardır:

-ing (-an, -ən): speaking man, crying baby (danışan adam, ağlayan uşaq)

-ed (-miş, -miş, -muş, -müş): played game, stopped car (oynanılmış oyun, dayanmış maşın)

İngilis dilində feili sifət düzəldən bu şəkilçilər Azərbaycan dilinə əsasən -an² və -miş⁴ kimi tərcümə olunur.

Feili sifətlər həm Azərbaycan, həm də ingilis dilində şəkilçilər vasitəsi ilə düzəlir. Ona görə də feili sifət şəkilçilərinin tədqiqi ən mühüm məsələlərdən biridir.

I fəslin üçüncü paragrafı “**Azərbaycan dilində feili sifət düzəldən şəkilçilər**” adlanır. Qrammatik şəkilçilər qrupuna aid olan feili sifət düzəldən şəkilçilər bu paragrafda araşdırılır və bir sıra müqayisələr aparılır. Azərbaycan dilində feili sifət düzəldən

---

⁹ Qurban Səid. Əli və Nino (roman) / Qurban Səid. – Bakı: Qanun nəşriyyatı, – 2018. – s.22

şəkilçilər bunlardır: -an, -ən, -acaq, -əcək, -mış, -miş, -muş, -müş, -dığ, -dik, -duq, -dük, -ası, -əsi, -malı, -məli, -ar, -ər, -maz, -məz.

Feili sifət şəkilçilərində -an, -ən, -acaq, -əcək, -mış, -miş, -muş, -müş, -ası, -əsi, -malı, -məli omonim şəkilçilərdir. Bildiyimiz kimi, feili sifət şəkilçilərindən -mış həmdə keçmiş zaman şəkilçisi, -acaq həmçinin gələcək zaman şəkilçisi, -ası həm də feilin lazım şəklinin şəkilçisi, -malı isə həmçinin feilin vacib şəklinin şəkilçiləridir.

Qeyd etdiyimiz kimi feili sifət şəkilçiləri qrammatik şəkilçi, yəni formadüzəldici şəkilçi sayılır. Qrammatikada omonim şəkilçilər çoxluq təşkil edir. Omonim şəkilçilər feili sifət düzəldən şəkilçilərdə də özünü göstərir. Belə omonim şəkilçilərə aid nümunələrə diqqət yetirək.

Məsələn: -mış/-miş/-muş/-müş

Nəqli keçmiş zaman şəkilçisi

Məsələn: “*Elə bil ki, bir ildi yatmışam. Elə ki, Gül arxayın oldu ki, mən yatmışam, mənim paltarımı geydi, qılincımı çəkib üç dəfə başımın üstündə silkələdi, sonra yavaşca qapıdan çıxdı*”¹⁰. Həmçinin Azərbaycan dilində -mış⁴ şəkilçisi vasitəsi ilə keçmiş zaman mənalı feili sifətlər düzəldilir.

-miş feili sifət şəkilçisi nəqli keçmiş zaman şəkilçisi ilə daha yaxındır. Onları fərqləndirmək üçün nəzərə almaq lazımdır ki, feili sifət isimdən və ya isimləşmiş sözdən əvvəl gəlir, necə?, nə cür?, hansı? suallarına cavab verir, substantivləşir və həmin vaxt mübtədə, tamamlıq vəzifələrində işlənir. Zaman şəkilçisi isə cümlənin sonunda işlənir və feili xəbərdə özünü göstərir.

Məsələn: “*Kərbəlayı Qasım həyətdə oturmuşdu tut ağacının dibində və hərdən bir daş götürüb atırdı ağacın başına və tutuquşularını qovurdu və yerə tökülən yetişmiş tutlardan götürüb yeyirdi*”¹¹.

Bu cümlədə -miş⁴ həm keçmiş zaman şəkilçisi, həm də feili sifət şəkilçisi kimi istifadə olunmuşdur. Oturmuşdu sözü nə etmişdi?

---

¹⁰ Azərbaycan folkloru antologiyası. Naxçıvan folkloru I / tərt. ed. M.Cəfərli, R.Babayev, red. M.Cəfərli – Naxçıvan: – 2009. - s.167

¹¹ Məmmədquluzadə, C. Əsərləri. 4 cildə, I cild / C.Məmmədquluzadə. – Bakı: Öndər nəşriyyat, – 2004. - s.190

sualına cavab verir və feili xəbərdir, yetişmiş sözü isə necə? sualına cavab verir və feili sifət kimi işlənmişdir.

-(y)acaq/-(y)əcək şəkilçisinin işlənməsi:

Qəti gələcək zaman şəkilçisi kimi:

Məsələn: *Zaur səbirlə gözləyirdi, bilirdi ki, indicə Təhminə onlarla görüşüb ayrılacaq, Zaurun yanına gələcək.*¹²

Feildən isim düzəldir:

Məsələn: oturacaq, yellənəcək

-Tamaşada oturacaqların çoxu boş qalmışdı.

Feili sifət şəkilçisi kimi:

-*Sənin gələcək arvadının indi on iki yaşı olmalı idi*¹³

-ası/-əsi şəkilçisinin işlənməsi:

Feilin lazım şəklinin şəkilçisi:

Məsələn: yazasıyıq, oxuyasıyıq

Feili sifət şəkilçisi kimi:

Məsələn: yazılası məktub, deyiləsi söz

-malı/-məli şəkilçisinin işlənməsi:

Feilin vacib şəklinin şəkilçisi kimi:

Məsələn: Sən bu meyvələri mütləq *almalsan*, onlar sağlamlığın üçün faydalıdır.

Feili sifət şəkilçisi kimi:

Məsələn: alınmalı ərzaq, yazılmalı kitab, oxunmalı dərs.

- Nəzərə alınmalı məsələlər ətraflı şəkildə müzakirə olundu.

-(y)an/-(y)ən şəkilçisinin işlənməsi:

Bu şəkilçi qeyri-məhsuldar omonim şəkilçilərdəndir.

*“Dilimizdə -an, -ən şəkilçisi ilə həm feili sifət, həm isim, həm də feil düzələ bilir. Feil düzəldən şəkilçi kimi təqlidi sözlərə və bəzi feillərə artırılıb təsirsiz feillər əmələ gətirir”*¹⁴.

“Bəli, bu saat, elə bu dəqiqə, bu gecə səhərə kimi Danabaş kəndində üç evdə matəm qurulubdur, biri Məhəmmədhasən əminin

---

¹² Anar. Seçilmiş əsərləri / Anar, - Bakı: Lider nəşriyyat, - 2004. s.202

¹³ Qurban Səid. Əli və Nino (roman) / Qurban Səid. – Bakı: Qanun nəşriyyatı, – 2018. – 288 s.

¹⁴ İlkin Əsgər. Azərbaycan dilində məhsuldarlıq yaradan qeyri-məhsuldar şəkilçilər (monoqrafiya) / İlkin Əsgər. – Bakı: Elm və təhsil, – 2015. - s.110

evində, - necə ki, məlumdu, - biri Xudayar bəyin öz evində və biri də Xudayar bəy istəyən övrətin, yəni Zeynəbin evində”¹⁵.

Onu da qeyd edək ki, -an şəkilçisi müasir Azərbaycan dilində güclü substantivləşmə prosesi keçirir (oturan, danışan, baxan, gülən) və mürəkkəb sözlərin (paltaryuyan, tozsoran) əmələ gəlməsində geniş rol oynayır.

Məsələn:

-“*Daraşib dünyanı talan etdilər
Dünyanın dərindən tən olmayanlar*”¹⁶.

Azərbaycan dilində -an və -ar feili sifət şəkilçilərinə oxşayan, ancaq digər cəhətdən ondan fərqlənən başqa formalar da vardır. Məsələn: düzən–isim, şoran–sifət, otar, suvar –isimdən düzələn feil.

-dıq/-dik/-duq/-dük şəkilçisinin işlənməsi:

Şəxs və mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edərkən feili sifət kimi:

-Hər kəs *verdiyi sualların*, və o suallara *tapdığı cavabların* sayı qədər zəngindir.

Yerlik hal şəkilçisi qəbul edərək feili bağlama kimi:

Məsələn: iş gördükdə, vəd verdikdə

Bəzən insanlar ilə eyni dildə danışa bilmədiyini *gördükdə*, susmağı seçərsən.

Qeyd olunan nümunələrdən məlum olduğu kim -miş⁴, -acaq², -ası², -dıq⁴ və -malı² feili sifət şəkilçiləri omonim şəkilçilərdir. Çünki onlar feili sifətlə yanaşı, həm də nəqli keçmiş zaman və qəti gələcək zaman, feilin lazım və vacib şəkli, feili bağlama, isim, və sifət şəkilçiləridir. Nəzərə almaq lazımdır ki, feillərə əlavə olunan bəzi omonim şəkilçilər (keçmiş zaman, gələcək zaman, feilin lazım və vacib şəkillərində) III şəxsin təkində xəbər şəkilçisi -dır⁴ qəbul etdikdə feili sifət olmaqdan çıxır çünki həmin feili sifətlər xəbər şəkilçisi və şəxs şəkilçisi qəbul etmir.

Sonda onu qeyd edə bilərik ki, bütün sözlərdə olduğu kimi feili sifətlər şəkilçilər vasitəsi ilə daha da inkişaf edir və zənginləşir. Bu

---

¹⁵ Məmmədquluzadə, C. Əsərləri. 4 cildə, I cild / C.Məmmədquluzadə. – Bakı: Öndər nəşriyyat, – 2004. - s.67

¹⁶ Əjdər Yunus Rza. Mən belə dünyanı istəməmişdim (şeirlər) / Əjdər Yunus Rza. – Bakı: Təknur, – 2012. - s.21

qrupa daxil edilən şəkilçilərin özləri də dilçilik ədəbiyyatlarında xarakterik xüsusiyyətlərinə görə təsnif olunmuş, tədqiqata cəlb edilmişdir.

I fəslin dördüncü paragrafı isə **“İngilis dilində feili sifət düzəldən şəkilçilər və onların Azərbaycan dilində feili sifət düzəldən şəkilçilərlə oxşar və fərqli xüsusiyyətləri”** adlanır.

Bu paraqrafda ingilis dilində mövcud olan şəkilçilərin xüsusiyyətlərindən, onun cerund ilə oxşarlığından bəhs olunur. Bildiyimiz kimi, ingilis dilində indiki zaman mənalı feili sifət feilin əsasına -ing və keçmiş zaman feili sifət isə feilin əsasına -ed şəkilçisi artırmaqla düzəlidir.

Qədim ingilis dilində "-ende" və ya "-and" feili sifət şəkilçiləri geniş istifadə olunurdu. Bu şəkilçilər “-ende” və “-and” feil sonluqlarından əmələ gəlmişdir. Məsələn, “singende” (to sing - oxumaq) sözü ingiliscə “singing” sözünün yaranmasına səbəb olub, müasir ingilis dilində “-ing” indiki zaman mənalı feili sifət şəkilçisidir.

Azərbaycan dilində olduğu kimi ingilis dilində də feili sifət düzəldən şəkilçilər omonim şəkilçilərdir. -ing şəkilçisi feili sifət ilə yanaşı, həmçinin cerund, feili isim, davamedici zaman və ismin də şəkilçisi ola bilər. -ed şəkilçisi isə feili sifətlə yanaşı, keçmiş zaman şəkilçisidir, hətta isimlərə əlavə olunaraq sifət də düzəldə bilər. Deməli, ingilis dilində mövcud olan feili sifət şəkilçilərinin spesifikasında omonimlik var. Bu paraqrafda daha çox feili sifət, feili isim və cerundun omonim şəkilçilər ilə düzəldiyi, lakin struktur baxımından eyni olmasına baxmayaraq, semantik cəhətdən hər üçünün bir-birindən fərqləndiyi əsaslı fikirlər ilə göstərilmiş və nümunələrlə izah olunmuşdur.

B.İlyiş qrammatika kitabında qeyd edir ki, *“Müasir ingilis dilində cerund feilin şəxssiz formaları kimi ikili xüsusiyyətə malikdir, həm feilin, həm də ismin xüsusiyyətlərini daşıyır. Lakin feili isim yalnız ismə aid xüsusiyyətləri daşıyır”*¹⁷.

Sifət düzəldən şəkilçi feili sifət şəkilçilərinin bir sıra əlamətləri, məsələn, başqa şəkilçilərlə omonim və sinonim olması,

---

¹⁷ Ильиш, Б.А. Строй современного английского языка / Б.А.Ильиш. – Ленинград: Издательство “Просвещение”, – 1971. - p.178

məhsuldar və qeyri məhsuldar olması, feildən düzələn sifət şəkilçiləri ilə əlaqəsi, ingilis dilindəki vəziyyəti və s. məsələlər bu fəsildə araşdırılmışdır.

II fəsil **“Feili sifətin hər iki dildə feil ilə müştərək və fərqli xüsusiyyətləri”** adlanır. Bu fəsildə feili sifətin əsas əlamətlərini daşdığı, bir çox kateqoriyaları özündə cəmləşdirdiyi feil ilə oxşar və fərqli cəhətləri hər iki dildə müqayisəli-tutuşdurma metodu ilə sistemli şəkildə araşdırılmışdır. Feili sifəti sifətdən başlıca fərqləndirən və feilə yaxınlaşdıran əsas xüsusiyyəti onun semantikasında hərəkət məzmununun olmasıdır.

II fəslin girişində feili sifətlərin təsnifatı ilə bağlı bir sıra nəzəri fikirlər öz əksini tapmışdır. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan dilində təsriflənməyən feillər: məsdər, feili sifət və feili bağlama, özündə əsas feillərin bəzi əsas xüsusiyyətlərini saxlamış olsalar da şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişməyən feillərdir. Bunların hər üçü ikili xarakterə malikdir, belə ki, məsdər əsas feil xüsusiyyətləri ilə yanaşı isim, feili sifət əsas feil xüsusiyyətləri ilə yanaşı sifət, feili bağlama isə əsas feil xüsusiyyətləri ilə yanaşı zərf əlamətlərinə də malik olur.

İngilis dilinin feil sisteminə (məfhumuna) feilin şəxsi və şəxssiz formaları daxildir. Feilin şəxssiz formaları ilə bağlı bir sıra dilçi alimlər maraqlı tədqiqat əsərləri yazmışlar. O.Musayev, M.Qanşina, N.Vasilyevskaya, E.Dobronetskaya, B.İlyiş, V.Kauşanskaya müasir ingilis dilində feilin şəxssiz formalarını kəmiyyət və adlandırılmaya (nomenklaturaya) görə üç yerə bölürlər: məsdər, feili sifət və cerund.

Digər bir qrup qrammatiklər isə E.Qordon, E.Starişpova və E.Krılova feilin şəxssiz formalarını: məsdər, -ing şəkilçili söz və feili sifət olaraq təsnif edirlər. Belə ki, onlar cerund və indiki zaman feili sifətini eyni qrupda birləşdirirlər.

Bunun əksi olaraq N.Kobrina, İ.İvanova, T.Barabaş kimi dilçi alimlər isə feilin şəxssiz formasını sayca 4 yerə bölürlər. Onlar ingilis dilindəki feili sifətləri Participle I və Participle II olaraq iki yerə ayırır, onların ayrı-ayrılıqda baxılmasının vacibliyini vurğulayırlar. Bununla yanaşı cerund və məsdəri də əlavə edərək feilin şəxssiz formalarının sayca 4 növü olduğunu qeyd edirlər.

B.İlyiş qeyd edir ki, *“Feilin şəxssiz formaları (məsdər, feili sifət, cerund) ingilis feil sisteminin bir hissəsini təşkil edir, əsas feillərlə ortaq bəzi xüsusiyyətlərə sahibdirlər, feilin şəxslı formaları və şəxssiz formaları bir birlərindən fərqlənir, aralarında özlərinə məxsus bəzi xüsusiyyətlərə sahibdirlər”*¹⁸.

Feili sifət haqqında araşdırma aparən V.L.Kauşanskayanın fikri də olduqca maraqlıdır. O, bu barədə yazır: *“İngilis dilində indiki zaman mənalı feili sifətlərin həm zaman, həm də növ xassəsi vardır. Feili sifətlərin zaman xassəsi özünü iki formada göstərir, indiki zaman feili sifəti və indiki zaman feili sifətinin bitmiş forması”*.¹⁹ Dilçilikdə məlumdur ki, *“Feilin şəxslı formaları cümlədə sadə xəbər vəzifəsində olduğu halda (yalnız bir sintaktik vəzifə daşıyırlar), feilin şəxssiz formaları sadə xəbər vəzifəsindən başqa bir sıra sintaktik funksiyalarda da çıxış edir. Cümlədə daşdığı vəzifəyə görə onlar adlara (yəni isim, sifət, say, əvəzlik) yaxındırlar. Lakin məsdər feilin digər şəxssiz formalarından fərqlənir. Bir çox halda feilin şəxssiz formaları feilə yaxındır”*²⁰.

Qanşına və Vasilevskaya feilin şəxssiz formalarını məsdər, feili sifət və cerund olmaqla 3 yerə ayırmış və onların heç birinin mübtədə ilə şəxsə və kəmiyyətə görə uyğunlaşmadığını qeyd etmişdir. Bəzi dilçilər hətta *“Feilin şəxssiz formalarının cümlədə xəbər sintaktik funksiyasında işlənə bilmədiyini qeyd etmişlər”*²¹.

M.Y.Blox “İngilis dilinin nəzəri qrammatikası” kitabında verbidlərin (feilin şəxssiz formaları) zaman mövzusunə toxunaraq yazır: *“Feilin digər şəxssiz növləri kimi feili sifətin də fərqli zaman forması yoxdur və oradakı “indiki” sözü onun ənənəvi adıdır və*

---

¹⁸ Ильиш, Б.А. Строй современного английского языка / Б.А.Ильиш. – Ленинград: Издательство “Просвещение”, – 1971. - p. 131

¹⁹ Kaushanskaya, V.L. A grammar of the English language / V.L.Kaushanskaya, R.L.Kovner, O.N.Kozhevnikova. – Moscow: – 2008. - p. 160

²⁰ Rəfibəyli, G. İngilis və Azərbaycan dillərində feili tərkiblər / G.Rəfibəyli. – Bakı: – 2005 - s.30

²¹ Ganshina, M. English grammar / M.Ganshina, N.Vasilevskaya. – Moscow: Foreign Languages publishing house, – 1951. - p. 95

*bilavasitə onun izahı deyil və burada ənənəvi qaydaya uyğun olaraq indiki (present) və keçmiş (past) zaman feili sifət kimi işlədilir”.*²²

*Feili sifətin ingilis dilində feilə məxsus xüsusiyyətləri feili sifət I və feili sifət II-nin zərflərlə işlənmə bilməsi, zaman və növ kateqoriyasının mövcudluğudur*²³.

Qeyd etdiyimiz bütün faktlar əsasında ümumi belə bir nəticə əldə etmiş olarıq ki, Azərbaycan dilində feili sifətlərin feilə xas xüsusiyyətləri onların hərəkət, zaman, növ, inkarlıq, təsirlilik və təsirsizlik, şəxs kateqoriyalarına malik olmasıdır.

Ümumiyyətlə, müqayisə olunan hər iki dildə feili sifətlərin verbal xüsusiyyətləri onların atributiv xüsusiyyətindən daha üstündür.

II fəslin birinci paragrafı “**Feili sifətlərdə zaman anlayışı**” adlanır. Bu fəsildə hər iki dildə feili sifətlərdə zaman kateqoriyasının mövcud olduğundan bəhs olunur.

Bu fəsildə qeyd olunur ki, feili sifətlərin də verbal xüsusiyyətlərindən ən əsası onun zaman məzmununun olmasıdır. Hər iki dildə feili sifət bəhsini araşdırarkən belə nəticəyə gələ bilərik ki, Azərbaycan dilində feili sifətlərin üç: indiki, keçmiş, gələcək zaman formaları, ingilis dilində isə iki zaman forması: indiki və keçmiş zaman formaları mövcuddur. Lakin mühüm xüsusiyyətlərdən biri də odur ki, feili sifətlərdə zaman şərti xarakter daşıyır, çünki cümlənin zamanı həmişə əsas feildən asılı olur, feili sifətlər isə yalnız məzmununda zaman kateqoriyasını əks etdirir. İngilis dilində indiki zaman feili sifəti bəzən işlənməsindən asılı olaraq indiki zaman mənası ilə yanaşı gələcək zaman mənasını da ifadə edə bilər. Bəzən ingilis dilində də feili sifətin üç zaman formasının olduğu da qeyd olunur. Feili sifətin bitmiş zaman forması da bu qrupa daxil edilir.

Danışıq zamanı məlum olan vaxt, dilimizdə feili sifətin hər üç zaman forması da feillərə spesifik şəkilçilər artırılmaqla düzəlir.

---

²² Блох, М.Я. Теоретическая грамматика английского языка. Учебник / М. Я.Блох. Высшая школа, – Москва: – 1983. - с. 111

²³ Лисицина, Н.И. Грамматика английского языка. Неличные формы глагола : причастие = The Non-Finite Forms of the Verbs/The Verbals: The Participle: учебное пособие / Н.И.Лисицина. – Томск: Томский государственный педагогический университет. Изд-во ТГПУ, – 2010. - с. 10

*Dilçilikdə zaman məfhumundan danışarkən ilk öncə fəlsəfi və qrammatik zaman anlayışları arasındakı münasibətləri müəyyənləşdirmək lazım gəlir. Bütün maddi obyektlər əbədi hərəkətdə, dəyişmə və inkişafda olduqlarından onlarda baş verən çeşidli proseslər yalnız məkan daxilində deyil, eyni zamanda müəyyən zaman çərçivəsində cərəyan edir*²⁴.

Daha sonrakı paraqraf isə **“Feili sifətlərdə hərəkət məzmunu, təsirlilik və təsirsizlik, inkarlıq”** adlanır. Qeyd olunur ki, feili sifətlərin semantikasında onun verbal xüsusiyyətinin var olması və kökünün feildən ibarət olması feili sifətlərdə hərəkət məzmununun da mövcudluğunu göstərir. Əlbəttə, feili sifətlərdəki hərəkət anlayışını və feillərdəki hərəkət anlayışı ilə eyni deyildir. Feillərdə hərəkət məzmunu xəbər ifadə olunmasına, feili sifətlərdə isə hərəkət məzmunu əşyanın əlamətinin ifadə olunmasına xidmət edir.

Bu xüsusiyyət həm Azərbaycan dilində, həm də ingilis dilində mövcud olan feili sifətlərə xasdır.

Feili sifət feildəki hərəkət məzmununu mühafizə edib saxlaya bilir. Lakin feil ilə feili sifətdəki hərəkət anlayışını qeyd etdiyimiz kimi eyniləşdirmək olmaz.

H.Mirzəyev feili sifət və feil arasında hərəkət məzmunu olduğunu və bunun fərqi belə qeyd edir, *“Feil əşyanın hərəkətini hökm yolu ilə bildirdiyi halda, feili sifət isə hərəkəti əlamətləndirmək yolu ilə bildirir. Bu fərqi görə də feillər cümlədə xəbər, feili sifətlər isə təyin funksiyasında işləyir”*²⁵.

Feili sifətlərdə hərəkət məzmunu olmasaydı, heç feilin digər kateqoriyalarının xüsusiyyətləri də ola bilməzdi, məsələn təsirlilik, növ, inkarlıq, zaman, tərz bu kateqoriyalara məxsus əlamətləri də özündə əks etdirə bilməzdi.

Feillər feili sifət şəkildə qəbul etdikdən sonra, feilə xas olan xüsusiyyətləri qismən itirməsinə baxmayaraq, feillərə məxsus bir çox xüsusiyyəti özündə saxlayır. Belə ki, feili sifətlər də feillər kimi

---

²⁴ Cahangirov, F. İngilis dilində perfekt zamanlar sistemi və onun Azərbaycan dilində ifadəsi / F.Cahangirov. – Bakı: Elm, – 2007. - s.7

²⁵ Mirzəyev, H. Azərbaycan dilində feil / H.Mirzəyev. – Bakı: Maarif, – 1986. - s.312

Azərbaycan dili feillərinin mühüm xüsusiyyətlərindən biri olan təsirli və ya təsirsiz ola bilər.

Dilimizdə feili sifət düzəldən şəkilçilərindən -an, -mış, -acaq, -dıq, -malı, -ası istər təsirli, istərsə də təsirsiz feillərə artırılır. Feili sifətlərdə təsirlilik və ya təsirsizlik əlamətləri həm feilin leksik mənasından, həm də növ şəkilçilərindən asılıdır.

Q.Kazımov *“Morfologiya” dərslində feili sifətlərin təsirli və təsirsiz olması haqqında qeyd etmişdir ki, “Feillərə məxsus mühüm qrammatik xüsusiyyətlərdən biri onların təsirli və ya təsirsiz olmasıdır. Bu xüsusiyyət eyni dərəcədə həm şəxsi feillərə, həm də şəxssiz feillərə, o cümlədən feili sifətlərə aiddir”*²⁶. Məsələn:

*Qəlbimdir danışan indi sənidlə...*²⁷

Feillərin mühüm qrammatik xüsusiyyətlərindən biri təsdiq və inkar mənasının olmasıdır. Feillər təsdiq və inkar olur və bu xüsusiyyət həm şəxsi feillərdə, həm də feili sifətlərdə özünü göstərir.

Feili sifətlərdə inkarlıq morfoloji yolla, yəni inkarlıq şəkilçisi ilə düzəlir, yəni -ma, -mə şəkilçiləri feili sifət şəkilçilərindən əvvələ əlavə olunaraq düzəlir. Bu zaman feili sifətin mənasında əsaslı dəyişiklik olmur, sadəcə hərəkət ya təsdiqdə, ya da inkarda işlənir. Lakin feili sifət düzəldən şəkilçilərin hamısı inkarlıq şəkilçisi ilə işlənmir. Feili sifət düzəldən şəkilçilərdən -an², -mış⁴, -dıq⁴, -acaq², -malı², şəkilçiləri həm təsdiq, həm də inkar feillərlə -ası², -ar² şəkilçiləri isə adətən təsdiq feillərlə işlənə bilər. Məsələn:

Gül kimi tez açıb görünmə aşkar,

İti axan sular tez körpü yıxar.

Əqrəb yuvasına sığmayan siçan

*Süpürgə bağladı bir də dalından*²⁸

Bu nümunədə *axan* feili sifəti təsdiq, *sığmayan* feili sifəti isə inkar formadır.

---

²⁶ Kazımov, Q.Ş. Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya / Q.Ş.Kazımov. – Bakı: Elm və təhsil, – 2010. - 400 s

²⁷ Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri. 5 cildə, I cild / R.Rza. – Bakı: Öndər nəşriyyat, – 2005. - s.179

²⁸ Nizami Gəncəvi. Xosrov və Şirin / Nizami Gəncəvi. – Bakı: Lider nəşriyyat, – 2004. - s.233

Müasir Azərbaycan dilində -ası feili sifət şəkilçisi inkar formada işlənə bilmir.

İngilis dilində feili sifətin inkar formasının olmadığı qeyd olunur. Belə ki, bu fikirlə biz qismən razılaşıırıq, indiki zaman feili sifətlər inkarlıq bildirən şəkilçilərlə işlənir. Lakin keçmiş zaman feili sifətlərin inkar forması un- prefiksi vasitəsi ilə düzəlir:

Məsələn:

*-Mr.Bingley was good-looking and gentlemanlike; he has a pleasant countenance, and easy, unaffected manners*²⁹.

- (Mr.Bingley qəşəng və alicənab adam idi; xoş bir siması və asan, təsirsiz davranışları var.)

Unaffected manners-təsirsiz (təsiri olmayan, təsiri olmamış) davranışlar.

İngilis dilinin qrammatikasında feili sifətdə inkarlıqla bağlı A.Kobrina belə yazır: *“Keçmiş zaman feili sifətinin inkarı un- ön şəkilçisi (prefiksi) ilə düzəlir, baxmayaraq digər feilin təsriflənməyən formaları not inkar ədatı ilə işlənir”*³⁰.

II fəslin son paragrafı isə **“Feili sifətlərdə tərz, şəxs və növ”** adlanır. Bu paragrafda müqayisə olunan dillərdə feili sifətlərin həmin kateqoriyalarda işlənmə tərzindən bəhs olunur.

Müqayisə olunan hər iki dildə növ kateqoriyasının mühüm əhəmiyyəti var. Belə ki, feili sifətlərin növ kateqoriyasının olması onu feillərə daha da yaxınlaşdırır.

*“Feilin mühüm xüsusiyyətləri içərisində, sistem şəklində olmasa da, feilin növ kateqoriyası əlamətlərini, növ şəkilçilərini qəbul edərək dəyişməsi, subyekt-obyekt münasibətlərində rəngarənglik yaratması da əsasdır. Bu xüsusiyyət eyni dərəcədə həm şəxslə, təsriş formalı feillərə, həm də feili sifətlərə aiddir”*³¹.

Oruc Musayev feili sifətlərin növ kateqoriyası ilə əlaqəli belə qeyd edir: *“İngilis dilində təsirli feillərdən düzəlmiş keçmiş zaman feili sifətlər adətən mənaca məchul növ mənası daşıyır. Yəni həmin*

---

²⁹ Jane Austen. Pride and Prejudice / J.Austen. E-BooksDirectory.com, - p. 11

³⁰ Kobrina, N.A. An English grammar. Morphology / N.A.Kobrina. – Moscow: - p. 154

³¹ Kazımov, Q.Ş. Seçilmiş əsərləri. IX cild. I kitab / Q.Kazımov. – Bakı: Nurlan, – 2010. - s.281

feili sifətlər əlavə heç bir qrammatik vasitənin köməyi olmadan, semantikasında məchulluq var, yəni hərəkətin başqa biri tərəfindən icra olunduğunu bildirir."³²

Hər iki dildə feili sifətlər feil kimi növ bildirir. Azərbaycan dilində növ sistemi bir qədər mürəkkəbdir, belə ki, feillərin, o cümlədən feili sifətlərin 5 növ kateqoriyası mövcuddur: məlum, məchul, qayıdış, qarşılıq, icbar növlər.

1. Gedən (adam) – məlum növ.
2. Görülmüş (iş) – məchul növ.
3. Bağlanan (qapı) – qayıdış növ.
4. Qarşılaşan (adam) – qarşılıq növ.
5. Təmizlətdirdiyim (ev) – icbar növ.

İngilis dilində 2 növ mövcuddur:

1. Active voice (məlum növ).
2. Passive voice (məchul növ).

- *The mother was taking her son to school when she was attacked by the kidnapper. (Məlum növ)*

- *The boy was being taken to school, when he was kidnapped. (Məchul növ)*

Tərz kateqoriyasının mövcud olduğu ingilis dilində bu mövzuda fikir ayrılıqları mövcuddur. Bəzi dilçilərin fikirlərinə görə bu kateqoriya ümumiyyətlə ingilis dilində mövcud deyil, bəziləri tərz kateqoriyası və zaman kateqoriyasının iki ayrı kateqoriya olduğunu, digərləri isə həmin kateqoriyaların birləşərək zaman-tərz sisteminin bir parçası olduğunu iddia edir.

Zaman və tərz kateqoriyalarının tamamilə iki ayrı qrammatik kateqoriya olması fikri əsasən qrammatistlər tərəfindən qəbul olunan yekun fikirdir.

Feilin şəxs kateqoriyası bölməsinə gəldikdə isə, ilk öncə feilin bu kateqoriyasının izahına nəzər salaq. N.A.Kobrina qeyd edir ki,

---

³² Musayev, O. İngilis dilinin qrammatikası / O.Musayev. – Bakı: Maarif, – 2003. – s.184

“Şəxs kateqoriyası hərəkətin və onu yerinə yetirənin danışıqla əlaqəsini ifadə edir”³³.

Onu qeyd etməliyik ki, ingilis dilində feili sifət feilin şəxssiz formalarından biridir. Feilin şəxssiz formaları məsdər (the Infinitive), cerund (the Gerund), və feili sifətdir (the Participle). Ona görə də, ingilis dilində feili sifətlər şəxs və kəmiyyət kateqoriyasına malik deyil.

B.İlyiş belə qeyd edir “*Aydındır ki, ingilis dilində verballarda şəxs və kəmiyyət kateqoriyası mövcud deyil. Feili sifətlərdə yalnız zaman, tərz və növ kateqoriyaları tədqiq olunmalıdır*”³⁴.

Şəxssiz formalar həmin kateqoriyalara malik olmadığı üçün cümlənin xəbəri ola bilmir, lakin digər funksiyalarda işləyə bilər. Adından göründüyü kimi, feilin şəxssiz formaları feili sifətlər də daxil olmaqla şəxsə görə dəyişmir.

Müasir ingilis dilindən fərqli olaraq Azərbaycan dilində feili sifətlər də feil kimi şəxsə görə dəyişə bilər. Lakin Azərbaycan dilində şəxs şəkilçisi bütün feili sifətlərə aid deyil, yalnız –dıq⁴ və acaq² şəkilçili feili sifətlər şəxs şəkilçisi qəbul edə bilər. Məsələn:

-*Yadıma düşdü,*

yetmiş tikəsini bir qutuya yığdığımız

qarayanız əsgərin

*anasına yazdığı yarımçıq məktub,...*³⁵.

-*O böyük eşqinlə sağalacaqdır*

*inan ki, aldığım ən dərin yara*³⁶.

-*Yığdığın dövləti kefə qoy ancaq.*

*Bu dünya fanidir, qalma eyşindən*³⁷.

---

³³ Кобрин, Н.А. Грамматика английского языка, Морфология, Синтаксис / Н.А.Кобрин, Е.А.Корнеева, М.И.Оссовская, – Санкт-Петербург: Издательство “Союз”, – 1999. - с. 13

³⁴ Ильиш, Б.А. Строй современного английского языка / Б.А.Ильиш. – Ленинград: Издательство “Просвещение”, – 1971. - р. 131

³⁵ Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri. 5 cildə, I cild / R.Rza. – Bakı: Öndər nəşriyyat, – 2005. - s. 207

³⁶ Rəsul Rza. Seçilmiş əsərləri. 5 cildə, I cild / R.Rza. – Bakı: Öndər nəşriyyat, – 2005. - s.186

³⁷ Nizami Gəncəvi. Xosrov və Şirin / Nizami Gəncəvi. – Bakı: Lider nəşriyyat, – 2004. - s.53

Yığdıgımız birinci şəxsin cəmi (biz) ilə, *yazdığı* üçüncü şəxsin təki (o) ilə, *aldığım* birinci şəxsin təki (mən) ilə, *yığdığıın* ikinci şəxsin təki (sən) ilə şəxsə görə dəyişmiş və bu feili sifətlər şəxs şəkilçisi qəbul etmişdir.

III fəsil “**Feili sifətin sifət ilə müştərək və fərqli xüsusiyyətləri, feili sifətin sintaktik funksiyası**” adlanır. Müqayisə olunan hər iki dildə feili sifətin ikili xüsusiyyətə, Azərbaycan dilində həm feilin, həm də sifətin xüsusiyyətlərini daşması, ingilis dilində isə feil və sifət ilə yanaşı zərf xüsusiyyətinə malik olması, yalnız təyin deyil, digər cümlə üzvləri vəzifəsində işləyə bilməsi, uzun illər onun tədqiqi işini çətinləşdirmiş, fərqli fikirlərin ortaya çıxmasına səbəb olmuşdur. Bu fəsildə bir çox mübahisəli məsələlərə aydınlıq gətirilmişdir.

Feilin şəxssiz formalarından biri olan feili sifətlər ingilis dilində feil, sifət və zərfin xüsusiyyətlərinə malikdir. Azərbaycan dilində isə feili sifətlər yalnız sifət və feilin xüsusiyyətlərini daşıyır. Onda zərfin xüsusiyyətləri yoxdur, feil və zərfin xüsusiyyətlərini daşıyan feilin təsriflənməyən forması dilimizdə feili bağlamaya uyğun gəlir. Ona görə də, ingilis dilində mövcud olan feili sifətlər feildən əmələ gələn zərf rolunda olduqda dilimizə feili sifət kimi deyil, feili bağlama kimi tərcümə olunur.

III fəslin birinci paraqrafında feili sifətin sifətlə müştərək xüsusiyyətləri, ikinci paraqrafında isə fərqli xüsusiyyətləri təhlil olunmuşdur.

Feili sifətin sifət ilə müştərək xüsusiyyətləri olduğu kimi, fərqli xüsusiyyətləri də vardır. Feili sifət və feildən düzələn sifət terminləri bir-birinə çox oxşayır. İlk baxışda elə görünür ki, bunlar eyni şeylərdir. Hər ikisi feil kökünə müvafiq şəkilçilərin artırılması ilə düzəlir, amma bunu eyniləşdirmək olmaz. Feili sifət şəkilçisi feilə artırıldıqda kökdəki feil məzmunu itmir, yəni feili sifətin daxili semantikasında hərəkət məzmunu, dinamiklik qalır.

Qeyd olunmuşdur ki, feili sifətin sifət xüsusiyyəti onun isimləşməsi, aid olduğu sözdən əvvəl gəlməsi və əsasda cümlədə təyin funksiyasında işlənməsi ilə ölçülür. Azərbaycan dilində feili sifət sifət kimi əşyanın keyfiyyət və əlamətini bildirir, isimləşir, təyin vəzifəsində işlənir, sifətə məxsus suallara cavab verir. Feili

sifət nitqdə daha çox sifət səciyyəlidir. Cümlədə bir qayda olaraq təyin kimi çıxış edir. Bu xüsusiyyətlərin bir çoxu ingilis dilində olan feili sifətlərə də aiddir. Lakin ingilis dilində feili sifətlər isimləşə bilmir.

III fəslin digər paraqrafları isə feili sifətlərin sintaktik funksiyaları və feili sifət tərkiblərinin araşdırılmasına həsr olunmuşdur. Müasir Azərbaycan dili və ingilis dillərində feili sifətlər feilin digər təsriflənməyən formaları kimi, sintaktik səviyyədə ayrı-ayrı sözləri və söz qruplarını öz ətrafına toplayaraq feili tərkib əmələ gətirir və beləliklə, sintaktik vəzifə və üslubi funksiyaya görə müxtəlif mənalar ifadə edərək dilin konstruktiv səviyyəsində mühüm əhəmiyyət daşıması ilə fərqlənir.

Təsriflənməyən feillərin və əsas feillərin sintaktik funksiyaları üst-üstə düşür və aralarındakı əsas fərq burada ortaya çıxır.

B.Xaymoviç feili sifətlərin bəzən əsas feil kimi də işləmə bildiyini qeyd edir. Onun fikrincə “*Feili sifətlər bu xüsusiyyətinə görə şəxslə feillərdən və digər iki feilin təsriflənməyən formalarından fərqlənir*”³⁸.

Azərbaycan dilində indiki zaman feili sifəti cümlədə geniş şəkildə təyin vəzifəsində, o cümlədən isimləşərək mübtədə, tamamlıq hətta bəzən xəbər funksiyalarında olur.

İngilis dilində feili sifətlərin sintaktik funksiyalarına gəldikdə qeyd etmək istərdik ki, feili sifət ingilis dilində sifətin xassələrini daşdıqda cümlədə təyin, zərfin xüsusiyyətlərini daşdıqda isə zərflilik funksiyasında işləmə bilir. Substantivləşdikdə, hətta cümlədə mübtədə və ismi xəbər funksiyalarında belə işləmə bilir. Məsələn:

- *They go to school running. (tərzi hərəkət zərfliyi)*
- Onlar, məktəbə qaça-qaça gəldilər.
- *Entering the classroom, I found the students sitting silently. (zaman zərfliyi)*
- Sınıf otağına daxil olaraq tələbələrin səssiz oturduğunu gördüm.

İngilis dilində feili sifət tərkiblərini bir çox alimlər S.Venqerova, V.Qavrilov, N.Şanayeva və başqaları araşdırmışlar.

---

³⁸ Хаймович, Б.С. Теоретическая грамматика английского языка / Б.С.Хаймович, Б.И.Роговская. – Москва: Высшая школа, – 1967. - с. 92

İngilis dilində feili sifət tərkiblərini dilçi alim E.Dobronetskaya iki qrupa, O.Yaqodnikova, L.Driqa, N.Şanayeva, N.Kobrina üç qrupa, bir çoxları isə B.İlyiş, T.Novitskaya dörd qrupa bölürlər.

Adətən qrammatika kitablarında da feili sifət tərkibləri 4 qrupa bölünür.

1. Tamamlıq feili sifət tərkibi
2. Mübtədə feili sifət tərkibi
3. Müstəqil nominativ feili sifət tərkibi
4. Müstəqil sözönlü feili sifət tərkibi.

Yusif Seyidov feili sifət tərkibləri və budaq cümləni belə fərqləndirir *“Tərkiblərdə predikativlik və cümləyə məxsus intonasiya yoxdur. Nə məna, nə sintaktik rol, nə sintaktik əlaqə, nə də morfoloji formalaşma nöqtəyi-nəzərindən tərkiblər budaq cümlə ilə eyniləşmir, onlar sadə cümlənin müəyyən hissələri, elementləri olur, cümlə üzvləri kimi çıxış edir”*³⁹.

Müstəqil nominativ feili sifətlərin araşdırılması və Azərbaycan dilinə tərcümə olunması mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Müstəqil sözönlü feili sifət isə müstəqil feili sifət tərkiblərinin qarşısına with sözünü əlavə etməklə düzəlir. Məsələn:

- *The man sat quite silent with his eyes fixed on the ground.*
- *Adam gözləri yerə dikilmiş halda sakit oturmuşdu.*

Elmi tədqiqatın nəticələri dissertasiyanın **“Nəticə”** bölməsində ümumiləşdirilmişdir:

- Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlər müstəqil bir nitq hissəsi deyil, əsasən feil bəhsinə aiddir;

- Müqayisə olunan hər iki dildə feili sifət düzəldən şəkilçilər qrammatik şəkilçilərdir və omonimlik xüsusiyyətləri var;

- Feili sifətlərdə hərəkət məzmunu var, lakin feili sifətlər özündə hərəkəti əlamətləndirmək yolu ilə əks etdirir;

- Hər iki dildə feili sifətlər feilin deyil, sifətin suallarına cavab verir, feil kimi əsasən cümlədə xəbər deyil, sifət kimi təyin funksiyasında çıxış edir;

---

³⁹ Seyidov, Y. Azərbaycan dilində söz birləşmələri / Y.Seyidov. – Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, – 1992. - s.245

- Azərbaycan və ingilis dillərində sifətdən fərqli olaraq feili sifətin dərəcələri yoxdur;

- Müqayisə olunan dillərdə feili sifətlər də sifət kimi əşyanın əlamət və keyfiyyətini bildirir, ismi təyin edir, başlıca olaraq əlamətini bildirdiyi sözdən əvvəl işlənir;

- Hər iki dildə feili sifətlərdə hərəkət məzmunu olduğu üçün sifətdən fərqli olaraq feili sifətlər əşyanın hərəkət ilə bağlı olan əlamətini bildirir;

- Hər iki dildə feili sifətlər sifət kimi xəbərlik şəkilçisi qəbul edə bilər;

- Feili sifətlər digər sözlərlə birləşərək tərkib əmələ gətirir. Həmin tərkiblər isə cümlədə daşdığı vəzifəyə görə müxtəlif sintaktik funksiyalarda işlənir;

- Azərbaycan dilində feili sifətlər feil və sifətin xüsusiyyətlərini özündə birləşdirir, ingilis dilində isə feili sifətlər feil və sifət ilə yanaşı zərfin də xüsusiyyətlərinə malikdir;

- İngilis dilində feili sifətlərin iki zaman forması indiki və keçmiş zaman feili sifətləri var, baxmayaraq ki, bəzi dilçilər buraya feili sifətlərin bitmiş zaman formasını da aid edirlər, lakin dilçilikdə feili sifətlər participle-I və participle-II olaraq iki yerə ayrılır. Azərbaycan dilində isə feili sifətlər şəkilçilərin köməyi ilə düzəlir, indiki, gələcək və keçmiş zamanı məzmunu bildirə bilər. İngilis dilində gələcək zaman feili sifəti yoxdur. Belə qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan dilində feili sifətlərin üç, ingilis dilində isə iki zaman forması mövcuddur;

- İngilis dilində feili sifətlərin aktiv və passiv növü vardır. Azərbaycan dilində isə feili sifətlər məlum, məchul, qarşılıq, qayıdış, icbar növdə də işləyə bilər. Təsirli feillərdən düzələn feili sifətlərin mənalarında məchulluq mövcuddur;

- Azərbaycan dilində feili sifətlər şəxsə görə dəyişə bilər, lakin ingilis dilində feili sifətlər şəxsə görə dəyişməz, hətta feili sifətlər feilin şəxssiz forması adlandırılır;

- Azərbaycan dilində feili sifətlərin inkarlıq kateqoriyası var, lakin ingilis dilində bu kateqoriya əsas götürülmür;

- Azərbaycan dilində feili sifətlər isimləşə bilər, lakin ingilis dilində feili sifətlər isimləşdikdə cerund və ya feili isim olur, feili

sifət xüsusiyyətlərini özündə saxlamır. İngilis dilində feili sifətlər isimləşə bilmir;

O cümlədən dissertasiyada Azərbaycan dilində və ingilis dilində feili sifət formalarının ümumnəzəri və spesifik xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilmişdir.

Dissertasiyanın əsas müddələri aşağıdakı tezis və məqalələrdə əks olunmuşdur.

1. Azərbaycan və ingilis dilində feili sifətin qarşılıqlı müqayisəsi // -Naxçıvan: Naxçıvan Dövlət Universiteti Elmi əsərlər (Humanitar Elmlər seriyası) - 2017. N-5(86) I cild, -s.221-225
2. Azərbaycan və ingilis dilinin qrammatikasında feili sifət şəkilçiləri // - Naxçıvan: “Naxçıvan” Universiteti Elmi əsərlər, - 2017. N-4 (7), s.138-144
3. Azərbaycan və ingilis dilində feili sifət ilə düzələn feili birləşmələr // - Bakı: Filologiya məsələləri, - 2018, N-2, s.147-153
4. Azərbaycan və ingilis dilində feili sifətin tədqiqinə dair müxtəlif yanaşmalar // Tətbiqi dilçiliyin müasir problemləri, III Beynəlxalq elmi konfrans, -Bakı: Azərbaycan Dillər Universiteti, - 2018, s.110-111
5. Functions of Participle I in the Azerbaijan and English languages // -Kazaxıstan, Павлодарского государственного университета имени С. Торайгырова Педагогическая серия, Научный журнал, - 2018 № 3, -s.72-80
6. Müasir Azərbaycan və ingilis dilində feili sifətin semantik təsnifatı // - Naxçıvan: Naxçıvan Dövlət Universiteti Elmi əsərlər (Humanitar Elmlər seriyası), - 2019. N-1(98), s.99-102
7. The differences between present participle and gerund // Elm və təhsilin aktual problemləri, I Beynəlxalq Elmi Konfransı, - Bakı: - 2019, s.376-383
8. Azərbaycan və ingilis dilçiliyində feili sifətlərdə zaman anlayışının müqayisəli təhlili // “The philosophy of language, literature and linguistics” adlı Beynəlxalq konfrans, - Bakı: Xəzər Universiteti, - 12 sentyabr 2020, s. 50-56

9. Feili sifətin Azərbaycan və ingilis dilində feil ilə müştərək və fərqli xüsusiyyətləri // “Naxçıvan mədəniyyətlərin qovuşduğu məkan” adlı Beynəlxalq elmi konfrans, - Naxçıvan: “Naxçıvan” Universiteti, - 2020, s.323-327
10. Participle features in modern English and Azerbaijani Languages // 9th International Conference on Culture and Civilization, - Uzbekistan: Tashkent Chemical-Technological Institute, - 2021, s.501-507
11. Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətlərin təsirlilik və təsirsizlik kateqoriyası // - Naxçıvan: AMEA – Naxçıvan Bölməsi Humanitar məsələlər, N-2 cild 15, - 2021, s.156-160
12. Azərbaycan və ingilis dillərində feili sifətin sifət ilə müştərək və fərqli xüsusiyyətləri // The XXI International Scientific Symposium "Science and Culture in the Modern World" dedicated to the Day of Solidarity of World Azerbaijanis, - Stockholm, Sweden. - 2021, s.109-112
13. The main factors that complicating the research of the classification of the participles. // - Україна: - Науковий журнал «Молодий вчений», - 2022, № 1 (101), p.78-81
14. The comparative typology of syntactical functions of participle in English and Azerbaijani. // - Ukraine: - “Humanities Science Current Issues”. Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. “Young Scientists Research Papers”, - 2022, № 47, V.1, p.121-126

Dissertasiyanın müdafiəsi 18 aprel 2024-cü il tarixində saat 14:00 Bakı Slavyan Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.13 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: AZ1014, Bakı, Süleyman Rüstəm küçəsi, 33 Bakı Slavyan Universiteti

Dissertasiya ilə Bakı Slavyan Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferatın elektron versiyası Bakı Slavyan Universitetinin rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 15 mart 2024-cü il tarixində zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 29.02.2024

Kağızın formatı: A5

Həcm: 40384 işarə

Tiraj: 100